

Examen VMBO-BB
2005

tijdvak 1
maandag 30 mei
11.30 - 13.00 uur

NEDERLANDS LEESVAARDIGHEID-SCHRIJFVAARDIGHEID CSE BB

Bij dit examen hoort een uitwerkbijlage.

Beantwoord alle vragen in de uitwerkbijlage.

Dit examen bestaat uit 27 vragen en een schrijfopdracht.
Voor dit examen zijn maximaal 50 punten te behalen.

Voor elk vraagnummer staat hoeveel punten maximaal behaald kunnen worden.

TEKST 1 DE DISKMAN: LEUK MAAR GEVAARLIJK

Muziek is voor velen een genot om naar te luisteren, maar voor sommigen een bron van ergernis. Denk maar aan een feestje dat tot diep in de nacht doorgaat. Voor de feestgangers is het natuurlijk schitterend, maar voor de buurman die 's morgens om zeven uur weer naar zijn werk moet, is het erg vervelend. De liefhebbers zijn duidelijk in de meerderheid, en zeg nou zelf: zonder muziek zou het leven een stuk saaier zijn.

- 1 Sinds de uitvinding van de radio en andere
apparatuur om muziek te beluisteren, is er
veel veranderd. Met name de laatste jaren
zijn de technische mogelijkheden enorm toe-
5 genomen. Grote installaties zijn vervangen
door kleine mini-sets. Liepen jongeren jaren
terug nog met een reusachtige radio-casset-
tespeler over straat, tegenwoordig draag je
de muziek bijna onzichtbaar aan je broek-
10 riem of in je binnenzak. Dankzij een walk-
man, diskman of mp3-speler geniet alleen jij
van je eigen favoriete liedjes, overal waar je
maar wilt.
- 2 Dat laatste is natuurlijk niet helemaal waar.
15 Het is de bedoeling dat je er in je eentje van
geniet. Maar sommigen hebben de muziek
zo hard staan, dat hun hele omgeving kan
meegenieten. Dat is hinderlijk voor de om-
standers, daar is het apparaat niet voor ge-
20 maakt en het is ook nog eens schadelijk
voor je oren.
- 3 De diskman is door de jaren heen zeer po-
pulair geworden. Je denkt al gauw: als zo-
veel mensen er een hebben, dan zal het wel
25 niet gevaarlijk zijn. Helaas is dat een misver-
stand. Te harde muziek, in de disco of uit je
diskman, is erg schadelijk als je er te lang
naar luistert. De cijfers van een onderzoek
in ons land bewijzen het: al vele tienduizen-
30 den jongeren hebben hierdoor last van ge-
hoorbeschadiging.
- 4 Bij sommige mensen is doofheid of slecht-
horendheid aangeboren. Ook kan het iets te
maken hebben met de leeftijd. Het gehoor
35 slijt met de jaren, daardoor hebben oudere
mensen vaak een slecht gehoor. Maar de
belangrijkste oorzaak van slechthorendheid
is te lang blootgesteld staan aan te hard ge-
40 luid. Dat risico loop je niet alleen met je
diskman, maar ook als je motor rijdt of in
een lawaaijerige omgeving werkt.
- 5 Dat je gehoor slechter wordt, merk je zelf
nauwelijks, doordat het een sluipend proces
is. Het begint ermee, dat je de hoge tonen in
45 de muziek niet meer hoort. Stap voor stap
gaat het gehoor verder achteruit. Weinig
mensen beseffen dat het om onherstelbare
schade gaat. Voordat je het weet, ben je
slechthorend of doof en daaraan is niets
50 meer te doen. Eens zul je er spijt van heb-
ben dat je niet zuiniger bent geweest op je
oren.
- 6 Als je namelijk niet goed meer kunt horen,
wordt je wereld een stuk kleiner. Je kunt niet
meedoen aan een gesprek, doordat je de
55 helft maar hoort. Ook kun je de program-
ma's op televisie niet meer volgen en kun je
de dingen om je heen niet meer goed waar-
nemen. Luisteren naar je favoriete muziek
60 kun je ook vergeten.
- 7 Als je een blijvende gehoorbeschadiging
hebt, is er geen weg terug. Je zult verder
moeten leven met oren die niet meer alle
geluiden kunnen opvangen. Natuurlijk kun je
65 een gehoortoestel krijgen, maar daarmee
kun je nooit meer voor de volle 100% horen.
- 8 Wat kun je eraan doen? Ga verstandig om
met je diskman en andere geluidsbronnen.
Als je vaak gepiep of gesuis in je oren hoort,
70 dan is dat een waarschuwing dat je gehoor
afneemt. Neem die waarschuwingen van je
oren serieus. En nogmaals: gebruik je ge-
zonde verstand, als je nog lang je oren wilt
gebruiken.

Vrij naar een artikel uit
Kenmerk Onderwijsvoorlichting.

- 1p ● 1 Wat is de belangrijkste bedoeling van de alinea's 1 en 2?
A een inleiding geven bij het onderwerp van de tekst
B een persoonlijke mening geven over het onderwerp van de tekst
C uitleg geven over de opbouw van de tekst
D vooraf een samenvatting geven van de tekst
- 1p ● 2 Welk kopje past het best boven alinea 3?
A Disco
B Diskman
C Harde muziek
D Misverstand
- 1p ● 3 Wat is het verband tussen alinea 4 en alinea 6?
A Alinea 4 en alinea 6 vormen een tegenstelling.
B Alinea 4 en alinea 6 vormen een opsomming.
C Alinea 4 noemt een middel, alinea 6 noemt een doel.
D Alinea 4 noemt oorzaken, alinea 6 noemt gevolgen.
- 2p ○ 4 In alinea 6 wordt verteld wat je niet meer kunt, als je slecht hoort.
→ Welke vier dingen worden genoemd?
- 1p ● 5 Welk kopje past het best boven alinea 7?
A Alle geluiden
B De volle 100%
C Geen weg terug
D Gehoortoestel
- 1p ● 6 Wat is de belangrijkste bedoeling van de laatste alinea?
A een advies geven over het gebruik van je diskman
B een conclusie geven van het onderzoek
C een samenvatting geven van de tekst
- 1p ● 7 Welke zin geeft het beste de hoofdgedachte van de tekst weer?
A Als je niet goed hoort, wordt je wereld een stuk kleiner.
B Een diskman is leuk, maar pas op voor gehoorbeschadiging.
C Met een diskman geniet je overal van je favoriete muziek.
D Tienduizenden jongeren hebben al last van gehoorbeschadiging.
- 1p ● 8 Wat is het belangrijkste doel van de schrijver van de tekst?
Hij wil de lezer
A informeren over het gevaar van te harde muziek.
B iets leren over gehoorbeschadiging door de diskman.
C ervan overtuigen dat je verstandig moet omgaan met je diskman.
D ertoe overhalen om nooit meer met een diskman naar muziek te luisteren.

TEKST 2 GENOEG VAN WINKELDIEVEN

In 2002 hebben Nederlandse winkels 750 miljoen euro schade geleden door winkeldiefstal. Dat is 10 procent meer dan in 2001. Winkeliers lijden steeds meer schade en zij zoeken ongebruikelijke oplossingen. In Oldenzaal heeft een ondernemer een cel in zijn winkel gebouwd om dieven in op te sluiten. In die cel moeten zij de komst van de politie afwachten. Mag een winkelier zoiets doen?

1 Ton van Gelder, directeur van kleding-
speciaalzaak *Van Gelder* in Oldenzaal,
heeft gekozen voor deze ongewone maat-
regel. Wat winkeldiefstallen betreft, is voor
5 hem de grens bereikt. "Hoe goed de pro-
ducten in een winkel ook beveiligd zijn, elk
voorwerp kan gestolen worden. Broeken
en T-shirts bijvoorbeeld worden vaker ge-
stolen dan je denkt", aldus Van Gelder.

10 "Winkeldieven kiezen twee of drie kleding-
stukken uit en spreken dan met onze me-
dewerksters af dat ze apart worden gehan-
gen om ze later op te halen. Als ze een
uur later terugkomen, grijpen ze hun kans.
15 Ze leiden de verkoopsters af, graaien de
kleding achter de kassa weg en rennen de
zaak uit."

2 De diefstal van kledingstukken vond
Van Gelder al erg, maar toen er ook nog
20 computers gestolen werden, besloot hij tot
een ingrijpende maatregel. Medewerksters
van de kledingzaak betrapten een man die
op klaarlichte dag een kassacomputer pro-
beerde te stelen. Dat was al twee keer
25 eerder gebeurd. Met behulp van zijn per-
soneel sloot Van Gelder de man in de be-
zemkast op in afwachting van de politie.
Volgens de wet mag dat. In het Wetboek
van Strafrecht staat namelijk dat iedereen
30 een verdachte mag aanhouden als die op
heterdaad betrappt wordt.

3 Het opbergen in de bezemkast is niet
helemaal zonder risico. "Als de dief iets
overkomt, terwijl we op de politie wachten,
35 dan ben ik verantwoordelijk. Ook als hij
zichzelf iets aandoet, kan ik tot een be-
hoorlijke schadevergoeding veroordeeld
worden. Daar heb ik geen trek in. Dus zorg
ik ervoor dat de cel van alle gemakken is
40 voorzien. Achterin heb ik zelfs een toilet
laten bouwen."

4 Volgens Van Gelder zijn niet alleen
winkeldieven een groot probleem, ook

klanten worden steeds agressiever. On-
langs werd de stalen constructie bijna voor
45 de eerste keer gebruikt toen een klant ru-
zie kreeg over twee kostuums. Hij bedreig-
de de bedrijfsleider en werd daarop door
het personeel buiten de deur gezet. Daar
50 stapte de woedende man in zijn auto en
schepte een personeelslid op zijn mo-
torkap.

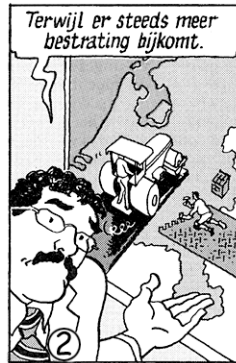
5 Constantijn Kelk, hoogleraar strafrecht
aan de Universiteit Utrecht, weet nog niet
55 of hij de cel van Van Gelder wel zo'n goed
idee vindt. "Het brengt enorme risico's met
zich mee. Stel je voor: een winkelier vertelt
de politie dat hij iemand in zijn cel heeft
opgesloten. Dan zou het kunnen zijn dat
60 de agenten het niet meer zien als een
spoedgeval. Ze zetten de sirene echt niet
meer aan, terwijl het voor de winkelier na-
tuurlijk wel een spoedgeval is. Bovendien
mag een vermoedelijke winkeldief niet on-
nodig lang vastgehouden worden. Een hal-
ve dag in de cel, dat kun je al niet maken.
65 Tenslotte kan de winkelier zelfs tot een
flinke schadevergoeding veroordeeld
worden, als later blijkt dat de verdachte
70 onschuldig is."

6 Er zijn dus enkele problemen met de
cel in de winkel. Van Gelder weet dat maar
al te goed en gaat er erg voorzichtig mee
om. Een betrapte dief wordt niet opgeslo-
75 ten als dat gevaar oplevert voor het perso-
neel of andere klanten. Verder wil hij goe-
de afspraken maken met de politie. Die
moet zo vlug mogelijk komen. Van Gelder
merkt wel al verschil. Klanten en perso-
80 neel vertellen dat ze zich veiliger voelen.
Waarschijnlijk werkt de cel ook preventief:
omdat mogelijke winkeldieven weten dat
Van Gelder ze goed in de gaten houdt,
slaan ze zijn winkel over.

Vrij naar een artikel van Jeroen Schmale in:
Algemeen Dagblad, 4 maart 2003

- 1p ● 9 Wat is de bedoeling van het schuingedrukte tekstgedeelte?
A de opbouw van de tekst uitleggen
B een persoonlijke mening over het onderwerp geven
C een samenvatting van de tekst geven
D het onderwerp van de tekst aankondigen
- 1p ● 10 De inleidende alinea eindigt met de vraag: "Mag een winkelier zoiets doen?"
In welke alinea wordt die vraag beantwoord?
A in alinea 1
B in alinea 2
C in alinea 4
D in alinea 6
- 1p ○ 11 "... besloot hij tot een ingrijpende maatregel" (regel 20-21)
→ Welke maatregel nam hij?
- 1p ● 12 Welk kopje geeft het best de inhoud weer van alinea 4?
A Aangeschafte kostuums
B Agressieve klanten
C Bedreigde bedrijfsleider
D Stalen constructie
- 1p ● 13 Welk kopje geeft het best de inhoud weer van alinea 5?
A Politie
B Risico's
C Schadevergoeding
D Spoedgeval
- 3p ○ 14 "Het brengt enorme risico's met zich mee." (regel 56-57)
→ Welke drie risico's noemt hoogleraar Constantijn Kelk in alinea 5?
- 1p ● 15 Welke zin geeft het best de hoofdgedachte van de tekst weer?
A Iedereen mag altijd een winkeldief opsluiten, in afwachting van de komst van de politie.
B Nederlandse winkeliers lijden ieder jaar meer schade die vooral veroorzaakt wordt door diefstal.
C Niet alleen winkeldieven vormen een gevaar, ook klanten worden steeds agressiever.
D Winkeliers mogen betrachte winkeldieven opsluiten, maar er zijn risico's aan verbonden.

PETER, WAT DOEN WE MET AL HET OVERTOLLIGE WATER IN DE STAD ?

Meer weten? Of een vraag voor Peter Timofeeff? www.nederlandleeftmetwater.nl

Rijk, provincies, gemeenten en waterschappen

- 3p ○ **16** Boven de strip staat de vraag: "Peter, wat doen we met al het overtollige water in de stad?"
→ Noem drie van de antwoorden die Peter daarop geeft.
- 2p ○ **17** → Welke twee oorzaken geeft Peter voor de wateroverlast in de stad?
- 1p ● **18** "Maar zelf kunt u ook meehelpen." (plaatje 6)
Deze zin geeft aan dat er nog meer mogelijk is.
Uit welk plaatje blijkt dat?
A plaatje 1
B plaatje 3
C plaatje 4
D plaatje 7
- 1p ● **19** Wat is de bedoeling van de plaatjes?
A Ze zijn alleen bedoeld om de lezer te vermaken.
B Ze zijn alleen bedoeld om de tekst te verduidelijken.
C Ze zijn bedoeld om te vermaken én iets aan de tekst toe te voegen.

Topkok Pierre Wind komt in keukens die voor anderen gesloten blijven. Deze keer geeft hij ons informatie over een bijzonder restaurant: Het Borghuis in Doetinchem. Daar wordt gewerkt met verstandelijk gehandicapten en psychiatrische patiënten.

Onmogelijk?

- 1 Op weg naar Het Borghuis wist ik eigenlijk niet wat me te wachten stond. Voor zover ik had begrepen, zou Het Borghuis een echt restaurant zijn, waar iedereen kan
- 5 binnenkomen om zijn maag te laten verwennen. In het verleden heb ik vaak gekookt met verstandelijk gehandicapte mensen. Die ervaring was vermoeiend, maar ook fantastisch. Toch wist ik bijna
- 10 zeker dat het onmogelijk is in een horecagelegenheid met verstandelijk gehandicapten te werken. Ik zag het al helemaal voor me. Urenlang wachten op het bestelde gerecht, met consumptie
- 15 sprekende obers en bedienden die spontaan met je willen dansen. Nee, dank je!

Weg met die vooroordelen

- 2 Maar toen ik eenmaal in Het Borghuis was, viel mijn mond open van verbazing. Werkelijk alles was er gezellig en perfect
- 20 geregeld. Ik werd ontvangen door een keurige serveerster, Yvonne. Het eerste wat ik dacht was: waar zijn nou die gehandicapten? Ik zag mensen serveren volgens de officiële bedieningsregels: rechts
- 25 neerzetten, glazen netjes op een viltje plaatsen en kopjes koffie zonder zwembad naar de gasten brengen. Mijn vooroordelen waren in één klap verdwenen.

Inrichting

- 3 In Het Borghuis werken veertien verstandelijk gehandicapten en psychiatrische
- 30 patiënten. Er zijn zes begeleiders, van wie er twee kok zijn. De anderen werken in de bediening. De prijzen op het menu en de drankenkaart vind ik laag. Een broodje
- 35 gezond kost € 3,75 en een hoofdgerecht gemiddeld € 11,-. Op de tafels liggen bestelkaarten. Nadat de gast de menukaart heeft bestudeerd, kan hij zijn wensen op een bestelkaart aankruisen en deze aan een
- 40 bediende geven.

Yvonne

- 4 Ik raakte aan de praat met Yvonne. Ze is 53 jaar en woont sinds kort zelfstandig. Ze werkt al twee jaar in Het Borghuis. Yvonne vindt dat ze zelf heel goed kan koken, maar
- 45 niet zo goed als begeleider Erwin. "Thuis kook ik het liefst zuurkool met krenten. Dat heb ik vanochtend nog gemaakt."

Restaurant en keuken

- 5 Begeleidster Sabine Elvers is die middag de baas in het restaurant. Ze behandelt de werknemers gewoon zoals dat in elk ander horecabedrijf gebeurt: met respect, maar
- 50 wel met strenge regels waaraan iedereen zich moet houden. In de keuken heeft Erwin Kolenbrander de leiding. Hij werkt die
- 55 middag met keukenassistenten Harm en Jan. Hij moet ervoor zorgen dat de vele gerechten van de kaart perfect op tafel komen. Ook moet hij zijn medewerkers goed
- 60 in de gaten houden. Jan en Harm werken met veel inzet, maar kunnen niet alle klusjes zelf opknappen. Zelfstandig bakken en werken met de snijmachine durft Erwin niet
- 65 aan hen over te laten. Jan heeft net anderhalf uur aardappeltjes keurig doormidden staan snijden. Jan: "Maar het leukste vind ik om lasagne te maken samen met Erwin."

Rapportcijfer

- 6 Het Borghuis heeft een warme sfeer. De menukaart is uitgebreid en creatief. De
- 70 bestellijst werkt fantastisch. Het eten ziet er verzorgd uit en smaakt absoluut goed. De zeer charmante bediening is vakkundig, al maken ze soms een foutje. Op zaterdagavond is het voor maar € 16,- per persoon
- 75 feest in Het Borghuis met een buffet, dans en live-zang. Wat mij betreft is dit restaurant een aanwinst voor de horeca. Deze zaak moet elke avond vol zitten met gasten. Ik geef Het Borghuis een vette acht!

Naar: Pierre Wind, *Eigen tijd*, juli 2002

- 1p ● 20 Wat is de bedoeling van het schuingedrukte tekstgedeelte?
A de opbouw van de tekst uitleggen
B een persoonlijke mening over het onderwerp geven
C het onderwerp van de tekst aankondigen
- 1p ● 21 "Ik zag mensen serveren volgens de officiële bedieningsregels: ..."
Wat volgt er na de dubbele punt in regel 24?
A een conclusie
B een letterlijk uitgesproken tekst
C een opsomming
- 2p ○ 22 "Mijn vooroordelen waren in één klap verdwenen." (regel 27-28)
→ Welke drie vooroordelen worden genoemd in alinea 1?
- 1p ● 23 Wat is het verband tussen alinea 1 en 2?
Alinea 2 beschrijft
A een gevolg van alinea 1.
B een oorzaak van alinea 1.
C een tegenstelling met alinea 1.
D een voorbeeld van alinea 1.
- 1p ● 24 Op welke manier kan een gast in Het Borghuis zijn bestelling opgeven? (zie alinea 3)
A De gast kruist zelf zijn bestelling aan op de bestelkaart.
B De gast kruist zelf zijn bestelling aan op de menukaart.
C De bediende kruist de bestelling aan op de bestelkaart.
D De bediende kruist de bestelling aan op de menukaart.
- 2p ○ 25 → Zet in de tabel in de uitwerkbijlage een kruisje bij de afdeling van Het Borghuis waar de genoemde personen werken.
- 1p ○ 26 "perfect geregeld" (regel 19-20)
→ Uit welk zinsgedeelte in alinea 6 blijkt dat **niet alles** perfect verloopt?
- 1p ● 27 Een tekst bestaat vaak uit:
1 feiten
2 de mening van de schrijver over het onderwerp van de tekst
3 de mening van anderen over het onderwerp van de tekst
Waaruit bestaat deze tekst?
A alleen uit 1 en 2
B alleen uit 1 en 3
C alleen uit 2 en 3
D uit 1, 2 en 3

Let op: de laatste opdracht van dit examen staat op de volgende pagina.

SCHRIJFOPDRACHT

Jullie schooljaar zit er bijna op. Om deze vier schooljaren gezellig met elkaar af te sluiten, lijkt het je leuk om met alle vierdeklassers een dag uit te gaan.

Waarschijnlijk wil niet iedereen hetzelfde doen deze dag en daarom kom je met de volgende voorstellen:

- Warner Bros Movieworld in Bottrop (Duitsland)
- Openluchtmuseum in Arnhem
- Burgers Bush in Arnhem

De volgende twee datums komen in aanmerking: 8 en 15 juli 2005.

Om deze dag met elkaar af te sluiten, wil je graag op de terugweg in Doetinchem gaan eten in restaurant "Het Borghuis". Je hebt daar pas iets over gelezen. Het is namelijk een restaurant waar gewerkt wordt met mensen met een verstandelijke handicap en psychiatrische patiënten. Je hebt ook gelezen dat het een leuk restaurant is, waar de prijzen laag zijn en de menu's uitgebreid. Het is weer eens wat anders, vind jij.

De totale kosten voor deze dag bedragen € 60.

15p ○ **28** → Schrijf een enthousiaste, persoonlijke brief aan alle vierdeklassers.

Neem hierin de volgende onderdelen op:

- Stel je voor en vertel in welke klas je zit.
- Doe het voorstel om een dag uit te gaan.
- Vertel wat je plannen zijn die dag.
- Doe het voorstel om op de terugweg gezamenlijk te gaan eten.
- Noem twee redenen om juist daar iets te gaan eten.
- Vermeld de kosten voor deze dag.

Maak ook onder aan de brief een antwoordstrookje.

Neem hierin de volgende onderdelen op:

- naam
- voornaam
- klas
- de voorkeursdatum
- de drie voorstellen, waarbij de leerlingen door middel van een cijfer (1, 2 of 3) aan kunnen geven, waarnaar hun voorkeur uitgaat.

Natuurlijk wil je ook weten of de leerling meegaat deze dag.

Om alles te kunnen reserveren wil je graag, dat de leerlingen de antwoordstrook die onder aan de brief zit, vóór 29 juni a.s. bij jou inleveren. Ook als je niet van plan bent om mee te gaan!